Festschrift in Honor of Talat Tekin
İstanbul 2008, edited by Mehmet Ölmez
Türk Dilleri Araştırmaları 18 (2008): 333-340

Eski Türk yazıtlarındaki *eşük*, *kedimlig* ve *teve* Üzerine

Mehmet Ölmez
(İstanbul)

Orhon Yazıtları adıyla bilinen ve özelde Bilge Kağan, Kül Tegin genelde ise Bilge Kağan, Kül Tegin ve Tunyukuk yazıtlarını içeren en eski Türk dili yadigarları 1894 yılından beri türlü yönlerden çalışılmakta, her geçen gün yazıtlarla ilgili çeşitli sorunlar, konular açıklığa kavuşturulmaktadır. Ancak toplamı 7000'den az kelime, kelime çeşidi ise tamamı birbirinden ayrı 1000 kelimeden ibaret olan yazıtlarla ilgili son söz söylenmemiştir, yakın zamanda da söyleneceğe benzemiyor. Bununla birlikte, Sir G. Clauson'un da vurguladığı gibi, yazıtlarla ilgili bir çok, önemli sorun çözülmüş, Yenisey yazıtlarıyla ilgili sorunlarsa henüz bu aşamaya gelememiştir.[1] Yazıtlardaki bir çok sözcüğün ünlü ve ünsüz değerleri üzerine düzeltiler yapılmış, bazı sözcüklerin hayalî sözcükler olduğu anlaşılmıştır.

Burada yazıtlarda karşılaştığımız üç ayrı kelimenin okunuşu ve anlamlandırılışı ile ilgili bir kaç satır yazmak istiyorum. Buna göre aşağıda yer vereceğim sözcüklerden ilki hayalî bir okuyuş olup daha sonraki yayımcılarca düzeltilmiştir. Bunda, yazıtlar sonrası Türkçesinde söz konusu yazıtlara ait hayalî, yanlış okuyuşla ilgili örneklerin bulunuşu etken olmuştur (**†eşük**).[2] İkinci sözcük ise anlam yönünden ele alınmaktadır

---

1 *Studies*, s. 68.

2 Bu konuya küçük bir örnek vermek gerekirse daha evvel *yasa-r*, *kiŋşür-* şeklinde okunan hayalî sözcükler sonraları düzeltilmiş, *ay-sar*, *kikşür-* okunmuş, *budun* gibi eski okuyuşlar da *bodun* olarak düzeltilmiştir.

http://www.turkdilleri.org/

(**kedimlig**). Son sözcükte ise bir imla/okuma düzeltisi söz konusudur (**teve**).

†eşük

Hüseyin Namık Orkun'a göre Yenisey Yazıtlarında *eşük* sözünden gelişen *eşke-* diye bir sözcük geçer (c. III, sayfa 96 sayfa). H. N. Orkun bu sözü Kaşgarî'de geçen *eşük* "kabre sarılan ipek kumaş" sözüyle birleştirir. Orkun'un dayanağı ise S. Ye. Malov'dur. Malov'un 1936'daki bir yayınına dayanan Orkun, çalışmada fotoğraf bulunmadığı için okuyuşu kontrolünün mümkün olmadığını belirterek okuyuşta Malov'u tekrarlar.

Ancak sonraki yıllar ne D. Vasilyev ne de İ. Kormuşin söz konusu yazıtta böyle bir sözcük görmezler (Vasilyev 1983: 30, V. satır; Kormuşin 1997: 167, 3. satır; Kormuşin 2008: 131, 3. satır). M. Räsänen'de bir *äšük* yer alırsa da bu yazıtlardan yüzyıllar sonrasına, *İbn-i Mühenna Lugati*'ne aittir (bu 1969: 51b).

Yine yazıtlardan en az 200 yıl sonra, Uygurca metinler içerisinde, Maitrisimit'te **eşük** ile karşılaşırız ("Überdecke" BT IX, s. 49, 12.5, krş. Kaşgarî, ED 260 a). Uygurca Buddhabi'de de sözcükle karşılaşırız: *eşükçe* "wie ein Bettdecke" (s. 95, satır 8); Uygur hukuk metinlerinde de aynı kökten olması gereken *eşülü* ~ *ạ. şulu* sözüyle karşılaşırsak da bunu aslından kontrol etme imkanı yoktur (?; *ạ. ulug birim* USp 88, Pacht. Anm A 9 und Fußn. 152). Buddhabi'de sözcüğün akrabası *eşün-* "(sich) hüllen, to cover oneself as with a blanket" karşılığında görülür.

Geçmişten günümüze uzanınca sözcüğü Türkmencede ***eşik*** "giysi, elbise" olarak buluruz. Sözcük *içki eşik* "iç çamaşır"; *erkek eşiki* "erkek giysisi"; *eşikleriŋi çıkar-* "giysilerini çıkarmak"; *eşikle-* "sarıp sarmalamak", *eşiklen-, eşiklet-* vb. örnekleri içerisinde geçer.[3]

---

3 *Turkmensko-russkiy slovar'*, s. 796 b; *Türkmence-Türkçe Sözlük*, 206 b; *Türkmen diliniŋ sözlügi*, 822 b-823a: **eşik:** 1. Geyim, eğinbaş, lıbas. *Bu eşikler men halıs irizdi* (N. Sarıhanov, *Saylanan Eserler*). *Durdı yılı eşiklerini geydi* (N. Cumayev, *Dört Doğan*). *Öz ebtiŋe seret, eşiğiŋi yılda bir gezek täzeläp bileŋok* (A. Durdıyev, *Han Küyli*). *Ol geyen eşiğini, balağınıŋ uçğurını, çarığınıŋ bağını oŋarman süyräp, hopul-sopul gezerdi* (A. Durdıyev, *Bağtlı Yiğit*). *Sapa daşkı eşiklerini geyip, kövşüni ayağına govallaŋ sokdı* (N.Esenmıradov, *Yaş Naturalist*). 2. Bir zadıŋ üstüne yapılyan zat, üst örtği. *Bu atıŋ eşiğine seret!* (A. Govşudov,

http://www.turkdilleri.org/

O halde şunu söyleyebiliriz: Yenisey yazıtlarında görüldüğü düşünülen sözcüğe ancak Uygur dönemi metinlerinden itibaren rastlarız. İslamî dönem Eski Türkçe metinlerde sözcük daha da yaygın olarak görülür, örneğin DLT'de *eşüt-*, Tuhfe'de *eşit-* biçimleri de görülür, bak. ED 258 a; *eşük, eşün-, eşül-, eşüt-* gibi türevleri olan fiil kökünü sırasıyla "örtü; örtünmek; örtülmek; örtmek" anlamlarında ele alabiliriz; M. Erdal fiilin yalın biçimini *eşü-* olarak tasarlar, ayrıntılar için bak. OTWF I s. 232-233 (ayrıca II s. 598); aynı tasarlama Clauson'da da yer alır (ED 256 b).[4]

2. kedimlig

Bilindiği gibi Moğolistan coğrafyasında hüküm sürmüş olan eski Türklerin hayatında at çok önemli bir yer tutar. Bu sebeple de yazıtlarda atlara, atları tanımlayan sözcüklere sık rastlanır:

Povestler ve Hekayalar). *Bu garaca öyüŋ eşiği köenlipdi* ◊ ***eşiği bitmek*** – eğin-eşik edinmek, abat eşikli bolmak. **eşiklemek:** Bir zadıŋ üstüne eşik örtmek, eşik yapmak, eşikli etmek. *Onı täze keçeler bilen eşikläp, ak gümmez yalı etdi* (A. Govşudov, *Povestler ve hekayalar*). **eşiklenmek:** Eşikli bolmak, üstüne eşik örtülen, yapılan bolmak, eşik geydirilmek. **eşikletmek:** Eşik yapdırmak, eşik saldırmak, geydirmek, eşikli etdirmek.

4 E. Çetin, döneme ait çeşitli âlet adlarını konu aldığı çalışmasında *eşük* için şu bilgilere yer verir (s. 110-111): "örtü; önemli kişilerin mezarları üstüne örtülen örtü" M 12 5 *"...buzaġular ırk erkeç teke oġlaḳ tült orun eşük itig yaratağ aş içgü ı tarıġ...* // KB 5003 *yaruḳ dünya yüzke eşünse eşük / men ötrü barayın ay eski tüşük* // DLT, 48; BA; I, 72 8 **eşük:** Hanlardan, Beylerden birisi öldüğü zaman mezarı üstüne serilmek üzere gönderilen kumaştır. Bu kumaş sonra parçalanarak yoksullara dağıtılır."

DTS 186'da *eşük* sözcüğü için "örtü; ışık perdesi, parlaklık; kefen" tanımları verilir ve ED 260'da sözcüğün *eşü-* fiilinden türediği açıklanır. Burada sözcük için "battaniye" karşılığı verilmiştir. Ayrıca Karahanlı Türkçesinde sözcüğün "Emirlerin ya da hanların mezarları üzerine örtülmek üzere gönderilen ipek kumaş" için kullanıldığı bildirilir ve bu kumaşın daha sonra fakirlere dağıtıldığı üzerinde durulur. *Eşük* sözcüğü B. Atalay yayınında iki ayrı madde olarak ele alınmıştır. İlk *eşük* maddesi "büyüklerin ölümünde mezarları üstüne serilmek üzre gönderilen ipek kumaş; bu kumaş sonra parçalanarak fakirlere dağıtılır" biçiminde tanımlanırken diğerine "bürgü, örtü; üste giyilen, bürünülen her nesne" (BA; IV, 200) anlamı verilmiştir. Burada ise diğer araştırmacıların yöntemleri de göz önünde bulundurarak bu iki sözcük aynı madde içerisinde değerlendirilmiştir. Bizce, sözcüğün ilk anlamı "örtü" olmalıdır. "Hanların mezarları üzerine örtülen kumaş" anlamı ise sözcüğün sonradan kazandığı anlamdır.

http://www.turkdilleri.org/

KT K 3-4 *kül tėgin : alp şalçı : akin : binip : K 4. oplayu : tegdi : ol at anta : tüşdi*

KT K 5 *kül tėgin : azman* ***akıg*** *: binip : oplayu tegdi*

KT K 6 *kül tėgin : azman* ***akıg*** *: binip : tegdi : sançdı*

KT K 7-8 *kül tėgin : az* ***yagızin*** *: binip : tegdi*

KT D 32-33 *eŋ ilki : tadıkıŋ çorıŋ : boz [****atıg*** *: binip : tegdi : ol* ***at*** *anta] ölti : ekinti : ışvara yamtar : boz* ***atıg*** *: binip : tegdi : ol* ***at*** *anta : ölti*

KT D 35 *kül tėgin : bayırkun[ıŋ : ak* ***adg]ır[ıg]***

KT D 36. *binip : oplayu : tegdi*

KT D 37 *kül tėgin : başgu boz* ***at*** *: binip tegdi*

KT D 33 *üçünç : yėgen silig begiŋ :* ***kedimlig : torug at*** *: binip : tegdi : ol* ***at*** *anta : ölti : yarıkınta : yalmasınta : yüz artuk : okun urtı : yüz[ıŋe] : başıŋa : bir t[egmedi]*[5]

Bu satırlarda yer verilen ifadelerde ata binilip "hücum" edilir (teg-), saldırılır; ileri atılınıp düşman saflarının içlerine dalınır (oplayu teg-); at vurulduğunda at "düşer" (tüş-). Atlarla ilgili olarak çoğunlukla at donları yer alır: *ak* "kır, kır at", *yagız* "yağız, yağız at", *boz* "boz, gri", *torug* "doru, doru at" gibi. Ancak KT yazıtının D yüzü, 33. satırında karşımıza *kedimlig torug at* ifadesi çıkar. Araştırmacılar, metin yayımcıları buradaki *kedimlig* sözünü çoğunlukla "giyimli, kuşamlı", kimi zaman buna ilave olarak "zırhlı" ile de karşılamışlardır, ilki için bak. T. Tekin (1988: 144); ikincisi için Orkun (1941: IV 57), Ergin (1970: 102), Aydın (2007: 10 a). Sözcük bir kez de Şine Usu yazıtından *bėş yüz kėdimlig yadag* (Güney 9) olarak çıkar. Erdal, özellikle de bu satırları kasıtla sözcüğün "zırh" anlamında olabileceğini belirtir.[6]

Sözcüğü oluşturan *kedim* yazıtlarda karşımıza çıkmaz. *ked-* "giymek, giyinmek" fiilinden *-(i)m* ile türemiş olan, "giysi, kıyafet" anlamındaki sözcük, ancak Uygurca metinlerden itibaren, çoğunlukla da *ton* ile beraber *ton kedim* şeklinde görülür (bak. OTWF I s. 294).

Öte yandan Uygurca metinlerde de *kedimlig* sözüyle karşılaşmayız.

---

5 Alıntılanan metinler ve çevirileri için bak. T. Tekin 1988 ve 1994; burada kullanılan yazıçevrimi sistemi bana aittir.

6 "*kädim* usually denotes 'clothes' in general, but may have referred to 'coats of mail' in military contexts" OTWF, I, s. 153.

http://www.turkdilleri.org/

Yazıtlardan sonra karşımıza çıkmayan sözcük *kedim*'in Moğolcaya geçen biçimi olan *kecim*'le ortaya çıkar.[7] in *+lig* ile türemiş bir şekli olarak Çağataycada karşımıza çıkar:

türkçe mesnevīde ***kiçimlik at*** *ta*^{c}*rīfide dėp durur kim: tezervī irdi ra*^{c}*nālıḳda atı / iki yançaḳ bolup ikki ḳanatı* (*Mecâlisü'n-Nefâyis,* s. 176).

Burada *kiçimlik at* tarif edilirken atın sağ ve sol yanlarını koruyan zırhları anlatan *yançaḳ* sözü de kullanılır.[8] Eski Türkçe döneminde "zırh" anlamına gelen sözcüğün gövdesi (kedim) Moğolca üzerinden Çağataycaya geçmiş ve burada tekrar *+lig* (> *+lik*) ekini alarak "zırh" anlamına bürünmüştür.

Son olarak eski Türklerden kalma olduğu sanılan kaya resimleri ve bu resimlerde tasvir edilen atları zırhlı süvariler o dönem zırhlı atların varlığına örnek gösterilebilir.

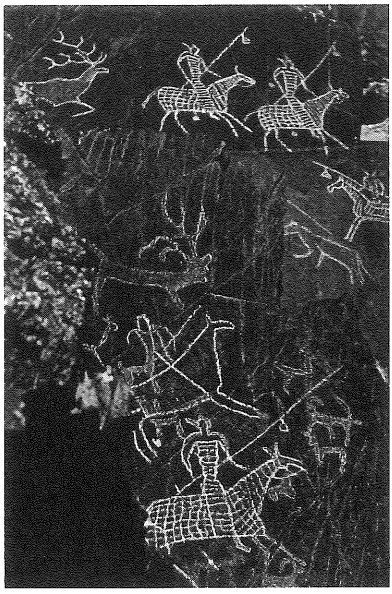

3. teve

T. Tekin'in 1994 yayınında Tunyukuk Yazıtı'nın 48. satırında (T II G 4) yer alan 𐰚𐰇𐰚𐰃𐰉 harfleri *t(e)bi* olarak transkripsiyonlanır. İlk kez Radloff'ça 1899'da yayımlanan metinde söz konusu sözcük *gri* harfleri ile beraber *gṛṭsi* şeklinde transliterasyonlanmış, sonra da *ägrit aşı* [ärpıт aшы] olarak transkripsiyonlanmıştır (Radloff, 1899, s. 28). Çevirisi ise Ägrit-Speise (Ägri-Steine ?) "egrit aşı, egrit yemeği (egri taşı?)" şeklindedir (s. 27). Sözcük Thomsen'ce de çözülememiştir (Thomsen

---

7 Mo. *kecim* için bak. C. Schönig, 2000, s. 123.

8 *yançaḳ* "Atın yan kısımlarını koruyan zırh", Radloff ve Vámbéry'den aktaran, Erbay 2008, s. 852.

http://www.turkdilleri.org/

1916: 68-69 / 2002: 383-384). Malov'ça *egritebi* şeklinde okunmuşsa da doğru çevirisi verilememiştir (1951: 69 *драгоценные попоны* ve 363 b: *дорогие попоны*). Sözcüğü ilk kez *ägri täbi* olarak okuyup "hörgüçlü deve" olarak doğru çeviren ("des chameaux bossus / hörgüçlü deve") çeviren Giraud olmuştur; Giraud 1961, s. 57, 64; Tekin 1994, s. 19, 49.

T. Tekin, Giraud'dan sonra 1968'de gramerinde sözcüğü *-i* ile okuyup bu okuyuşu gramerin Türkçe baskısına değin sürdürmüştür, Tekin 2003, s. 17. Sonraki yayınların çoğunda da T. Tekin tekrar edilmiştir. İlk kez V. Rybatzki (s. 71, dipnot 199) ve sonra da Á. Berta doğru olarak *egri teve* okumuştur, ayrıntılar ve diğer yayınlar için bak. s. 69, dipnot 817.

Yazıtlarda bir kez görülen sözcük Tunyukuk yazıtının daha zor okunan ikinci taşında, özellikle de en çok yıpranmış olan güney yüzünde, 4. satırda *kız koduz* ibaresinden sonra geçmektedir: *sạrıg ạltun : ürüŋ k̲ʸümüş : k̲ʲız k̲ᵒoduz : ẹgri tẹve : ạgı buŋsız : kẹlürti* "(...) çil çil altınları, ap-ak gümüşleri, kızları, dulları, hörgüçlü develeri, ipeklileri gereğinden fazlasıyla getirdiler".

Tek bir veriye dayanan bu örneği *tbA* olarak transliterasyonlayıp *tẹve* şeklinde okumak daha doğru olacaktır. Dolayısıyla da *teve* sözcüğünün yazıtlardan Uygurcaya geçişte *+i* > *+e* değişimine uğradığını düşünmeye gerek kalmayacaktır. Ayrıca sözcük ne günümüz Türk dillerinde ne de herhangi bir Tarihî Türk dili belgesinde *-i* ile sonlanmaz. Sözcük Uygurca metinlerde *+e* ile (ڭ ىد) *t'v'* ve *tv'* şeklinde geçer (Ern 2 s. 143, satır 47; Āṭā s. 126, satır v4; HamTouen 251 b (5 kez); HT V 1519: *tv'*; HT VIII 1467 *t'v'*).

Sözcük açık olarak *tbA* şeklinde runik harfli öteki yazıtlarda, Yenisey bölgesi yazıtlarında da geçer: **E 11. Begre:** *9. er erdemim üçün alpun altun kümüşüg* ***egri teve*** *ėlde kişi kazgandım* (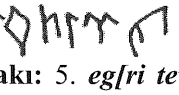 *grI tbA*; Kormuşin 2008: 102-104); **E 41. Hemçik-Çırgakı:** 5. ***eg[ri tev]em*** *agı yüder* (Kormuşin 2008: 41-57); **E 46. Telee:** 3. *ėlde kişim* ***egri tevem*** (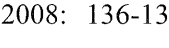 *gri tbm*; Kormuşin 2008: 136-137). Yine Irk Bitig'de *tbA* yazımıyla görülür (bak. 5. Irk, Tekin 1993).

teve ve *egri*'nin bir arada kullanımı için krş. DLT 38ᵇ: *yılan kendü egrisin bilmes, tewe boynın egri tėr* "Yılan kendisinin eğri (ᶜ*iwac*)

http://www.turkdilleri.org/

olduğunu bilmez de devenin boynunun eğri olduğunu (*mu*ᶜ*wacc*) iddia eder."[9]

Kaynaklar

Āṭā: Maue, Dieter: *Sanskrit-uigurische Fragmente des Āṭānāṭikasūtra und des Āṭānāṭihṛdaya*", *Ural-Altaische Jahrbücher, Neue Folge,* 5, 98-122.

Aydın, Erhan, 2007: *Şine Usu Yazıtı*, Çorum.

Berta, Árpád, 2004: *Szavaimat Jól Halljátok. A Türk és Ujgur Rovásírásos Emlékek Kritikai Kiadása*, Szeged.

BT IX: Tekin, Şinasi, 1980: *Maitrisimit nom bitig*, 1-2, Berlin.

Buddhabi: Laut, Jens Peter: "Ein Bruchstück einer alttürkischen Buddhabiographie", *Ural-Altaische Jahrbücher, Neue Folge,* 3, 88-101.

Çetin, Engin, 2002: *11. Yüzyıl ve Öncesi Türkçesinde İnsan Yapımı Nesne Adları*, Çukurova Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.

DLT: **Faksimile:** Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lûgati't-Türk.* (Tıpkıbasım), Ankara 1990; **Türkçe Çeviri:** Besim Atalay, *Divanü Lûgat-it Türk Tercümesi* I 1939, II 1940, III 1941, IV Dizin "Endeks", TDK, Ankara 1943; **İngilizce Çeviri:** Robert Dankoff ve James Kelly, *Maḥmūd al-Kāšgarī: Compendium of the Turkic Dialects (Dīwān lugāt at-Turk),* I-III, 1982, 1984, 1985.

DTS: Nadelyayev, V.M., et alii 1969: *Drevnetyurkskiy slovar'*, Leningrad.

ED: Clauson, Sir Gerard, 1972: *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish.* Oxford: Oxford University.

Eraslan, Kemal, 2001: Alî-Şîr Nevâyî, *Mecâlisü'n-Nefâyis,* I, *(Giriş ve Metin),* Ankara.

Erbay, Fatih, 2008: W. Radloff'un "*Opıt Slovarya Tyurkskih Nareçiy*" Adlı Eseri ve Eserde Geçen Çağatay Türkçesine Ait Kelimelerin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi, yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya.

Ergin, Muharrem, 1970: *Orhun Abideleri,* İstanbul.

Ern2: Molnár, Ádám / Peter Zieme, 1989: "Ein weiterer uigurischer Erntesegen", II, *Altorientalische Forschungen,* 16, 140-152

Giraud 1961: René: *L'empire des Turcs Célestes, Les règnes d'Elterich Qapghan et Bilge (680-734)*, Paris

---

9 DLT'den yapılan alıntılar Mustafa Kaçalin'in çevirisine göredir; ayrıca krş. M. Erdal, OTWF "The following DLT proverb shows *ägri* both as 'bentness' and as 'bent': *yïlan kändü ägrisin bilmäz, tävä boynïn ägri ter* 'The snake does not know its own bentness (i.e. how bent it itself is) and calls the camel's neck 'bent'".

http://www.turkdilleri.org/

HamTouen: Hamilton, James, 1986: *Manuscrits ouïgours du IXe-Xe siècle de Touen-houang*, 1-2. Paris.

HT V: Dietz, Siglinde, Mehmet Ölmez ve Klaus Röhrborn (hazırlanmakta): *Die alttürkische Xuanzang-Biographie V.*

HT VIII: Röhrborn, Klaus, 1996: *Die alttürkische Xuanzang-Biographie VIII.* Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von A. von Gabain hrsg., übersetzt und kommentiert. Wiesbaden.

Kaçalin, Mustafa S. (hazırlanmakta), *Dīwān lugāt at-Turk.*

Kormuşin, İ., V., 1997: *Tyurskiye yeniseyskiye epitafii. Teksti i issledovaniya,* Moskva.

—, 2008: *Tyurskiye yeniseyskiye epitafii. Grammatika tekstologiya,* Moskva.

Orkun, Hüseyin Namık, 1940: *Eski Türk Yazıtları,* III, İstanbul, TDK.

—, 1940: *Eski Türk Yazıtları,* IV, İstanbul, TDK.

OTWF: Marcel Erdal, 1991: *Old Turkic Word Formation. A Functional Approach to the Lexicon*, I-II, Wiesbaden: Harrassowitz.

Pach: Zieme, Peter: "Uigurische Pachtdokumente", *Altorientalische Forschungen,* 7, 1980: 197-245.

Radloff, Wilhelm, 1899: *Die Alttürkischen Inschriften der Mongolei*, Zweite Folge, St. Petersburg .

Räsänen, Martti, 1969: *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Helsinki.

Rybatzki, Volker, 1997: *Die Toñuquq-Inschrift*, Szeged.

Schönig, Claus, 2000: *Mongolische Lehnwörter im Westoghusischen*, Wiesbaden.

Studies: Clauson, Sir Gerard, 1962: *Turkish and Mongolian Studies*, London.

Tekin Talat, 1988: *Orhon Yazıtları*, Ankara.

—, 1993: *Irk Bitig: The Book of Omens*, Wiesbaden.

—, 1994: *Tunyukuk Yazıtı*, Ankara.

Thomsen, V., *Orhon Yazıtları Araştırmaları*, çeviren ve yayıma hazırlayan: Vedat Köken, Ankara 2002. // *Inscriptions de l' Orkhon déchiffrées* par Vilh. Thomsen, professeur de philologie comparée à l'université de Copenhague. (Mémoires de la Société Finno-ougrienne, V, Helsingfors, 1896).

Türkmence: Hamzayev, M. Ya., et alii, *Türkmen diliniŋ sözlügi*, Aşhabad 1962; T.Tekin, et alii, *Türkmence-Türkçe Sözlük*, Ankara 1995; Baskakov, N. A., et alii, *Turkmensko-russkiy slovar'*, Moskva 1968.

Usp: Wilhelm Radloff, 1928: *Uigurische Sprachdenkmäler*, (ed. S. Ye. Malov) Leningrad.

Vasilyev, D. D., 1983: Vasil'yev, *Korpus tyurkskih runiçeskih pamyatnikov basseyna Yeniseya,* Leningrad.

http://www.turkdilleri.org/